

6.7.2018

KMOKSY

TUVACA KUŞ ADLARI

Tuvan Bird Names , Тувинские Орнитонимы | **Ümüt Çınar**

Türk Dünyası Kuşları başlıklı daha geniş bir çalışmanın ön hazırlığında toplanan tarantıları kullanıma açmak için hazırlanan bu sözlükte takım takım sıralanan Latince bilim adından – işaretiyle ayrılan **Tuvaca** (**tyv тыва дыл**) kuşların adları (*куштарның аттары*) verilmiştir. [Türkçe Kuş Adları](#) (Turkish Names of Birds, 2016) ile [İngilizce Kuş Adları](#) (English Names of Birds, 2015-2017) html sayfalarından diğer karşılıklarına bakabilirsiniz. Edebi dildeki (*литературлуг дылда*) biçimler önce verilmiş ve varsa lehçelerindeki (*диалектизинде*) biçimler belirtilerek alınmıştır. Bu lehçe örnekleri kaynak azlığından yeterli değildir. Tuva coğrafyasında bulunmayan bazı türlerin adları dilin adlandırma geleneğine bağlı kalınarak tarafımdan Tuvacaya çevrilmiştir.

Aves – куштар

üye – куш (SG) куштар (PL) кужу (TML)

♂ – аскыр куш , эр куш

♀ – кыс куш

juvenile [птенец, птенчик] – куш төлү

птичка, пичужка, пташка – кушкаш

домашняя птица – азырал куш

болотная птица – тулаа кужу

ночные птицы – дүнеки куштар

перелётные птицы – чанар куштар

промысловые птицы – аңнаштыг куштар

Struthio camelus – страус (SG) страустар (PL) страузу (TML), Африканын страузу , черлик страус

Struthio camelus var. *domesticus* – азырал страус

Numida meleagris – черлик цесарка

Numida meleagris var. *domesticus* – азырал цесарка

Pavo cristatus – алдын-доос , черлик алдын-доос

Pavo cristatus var. *domesticus* – азырал алдын-доос

Gallus gallus var. *domesticus* – дагаа

♂ – аскыр дагаа

♀ – кыс дагаа

juvenile – дагаа оглу

Coturnix coturnix – бөдене , патпадак , матпадак

Tetraogallus altaicus – улар , алтай улары

Alectoris chukar – кеклик , даг торлаазы

Meleagris gallopavo f. *domestica* – азырал улар

Tetrastes bonasia – күшкүл

Lagopus mutus – даш аганаа

Lagopus lagopus – аганак

Tetrao urogallus – кара-куш

Tetrao urogalloides – даш кара-кужу

Lyrurus tetrix – күртү , хүртү (тожу)

♂ – аскыр күртү

♀ – кыс күртү

Perdix perdix – бора торлаа

♂ – кара-бөскөк § бөскөк «грудь (у птицы)»

♀ – кыс торлаа

Perdix dauurica – торлаа , чодуу , сойгуруу

♂ – кара-бөскөк § бөскөк «грудь (у птицы)»

♀ – кыс торлаа

Phasianus colchicus – фазан

Oxyura leucocephala – ак баштыг шымнырак

Cygnus – куу (SG) куулар (PL) , куу куш

Cygnus atratus – кара куу

Cygnus cygnus – эткир үннүг куу § үннүг «1) звуковой; 2) голосистый»

Cygnus columbianus bewickii or *Cygnus bewickii* – бичии куу

Branta ruficollis – кызыл боостаалыг бичии кас

Branta bernicla – бичии кара кас

Chen caerulescens or *Anser caerulescens* – ак кас

Chen caerulescens caerulescens or *Anser caerulescens caerulescens* – бичии ак кас

Chen caerulescens atlanticus or *Anser caerulescens atlanticus* – улуг ак кас

Anser indicus – даг казы

Anser anser – бора кас

Anser anser rubrirostris – черлик кас

Anser anser var. *domesticus* – азырал кас , кас (SG) кастар (PL) казы (TML)

♂ – эр кас , аскыр кас

♀ – кыс кас

Anser cygnoides or *Cygnopsis cygnoides* – хоор-кас

Anser cygnoides cygnoides – черлик хоор-кас

Anser cygnoides var. *domesticus* – азырал хоор-кас

Anser fabalis – шаң казы

Anser albifrons – ак хавактыг кас

Anser erythropus – дыйылаар кас , дыйылаашпай

Tadorna tadorna – ала-шокар аңгыр , хараал (тожу)

Tadorna cana – бора баштыг аңгыр

Tadorna ferruginea – аңгыр

Tadorna cristata – үвүргей аңгыр

Clangula hyemalis – ала шивегей-кудурук

Somateria mollissima – гага

Melanitta fusca dixonii or *Melanitta deglandi dixonii* – **тышпан**

Bucephala albeola – **бичии моң-баштыг**

Bucephala clangula – **моң-баштыг , каас-ала , тычыгыр-ала , ала (тожу) , алакшын (тере-хөл)**

Mergellus albellus – **бичии ак даргат**

Mergus merganser – **улуг даргат , даргат , даъргат (тожу) , дархат (тере-хөл)**

♂ [белый крохаль] – **ак даъргат (тожу)**

♀ [черный крохаль] – **кара даъргат (тожу)**

Mergus serrator – **узун думчуктуг даргат**

Marmaronetta angustirostris – **маны өдүрөк**

Asacornis scutulata – **ак чалгынныг өдүрөк**

Netta rufina – **кызыл думчуктуг шымнырак**

Netta erythrophthalma – **кызыл карактыг шымнырак**

Aythya – **шымнырак (SG) шымнырактар (PL) шымныраа (TML)**

Aythya nyroca – **ак карактыг шымнырак**

Aythya ferina – **кызыл баштыг шымнырак**

Aythya valisineria – **узун думчуктуг шымнырак**

Aythya fuligula – **үвүргей шымнырак , кара-шар (тожу)**

Aythya marila – **далай шымныраа , улуг далай шымныраа**

Aythya affinis – **бичии далай шымныраа**

Sibirionetta formosa or *Anas formosa* – **кыргыраар сиргей**

Spatula querquedula or *Anas querquedula* – **сиргей , сиргей (тожу) , сирхей (тере-хөл) , чергий-өдүрөк**

Spatula versicolor or *Anas versicolor* – **чүзүн-баазын сиргей**

Spatula platalea or *Anas platalea* – **кызыл калбак думчук**

Spatula discors or *Anas discors* – **көк чалгынныг сиргей**

Spatula cyanoptera or *Anas cyanoptera* – **хүрөң чалгынныг сиргей**

Spatula clypeata or *Anas clypeata* – **калбак думчук , калбак думчуктуг өдүрөк , хүрөң-ала (тожу) , өдүрөк-хаай (тожу)**

Anas strepera or *Mareca strepera* – **бора өдүрөк , боракшин (тожу) , баракчын**

Anas falcata or *Mareca falcata* – чаштыг өдүрөк , тоймаш , доймаш , доьймаш (тожу)

Anas penelope or *Mareca penelope* – сыгырар өдүрөк

Anas undulata – сарыг думчуктуг өдүрөк

Anas superciliosa – бора бос

Anas poecilorhyncha – кара бос

Anas platyrhynchos – черлик өдүрөк , чыргырааш өдүрөк , бос өдүрөк , бос (тожу) , чаргыраа

Anas platyrhynchos platyrhynchos – черлик өдүрөк

Anas platyrhynchos var. *domesticus* – азырал өдүрөк , өдүрөк (sg литературлуг дылда & тожу диалектизинде) өдүрөктер (PL) өдүрээ (TML) , өтүрөк (тере-хөл) , эдирек

♂ – эр өдүрөк

♀ – кыс өдүрөк

juvenile – өдүрөк оглу

Anas crecca – сыгырар сиргей , чыргыраа , чыьргыраа (тожу)

Anas acuta – шивегей кудурук , шиш-кудурук , хыл-кудурук (тожу) , хыл-кутурук (тере-хөл)

Phoenicopterus roseus – фламинго (sg) фламинголар (PL)

Tachybaptus ruficollis – бичии ырыксыс

Podiceps griseigena – бора чаактыг ырыксыс

Podiceps cristatus – улуг ырыксыс , ырыксыс , ырыскан

Podiceps auritus – кызыл моюуннуг ырыксыс

Podiceps nigricollis – кара моюуннуг ырыксыс

Syrhaptes paradoxus – быра

Streptopelia orientalis – улуг өежик

Streptopelia turtur – өежик

Columba palumbus – улуг көге-буга , көге-буга

Columba oenas – аьрга көге-бугазы

Columba livia – көгулдүр көге-буга , көгулдүрге

Columba livia var. *domestica* – азырал көге-буга , көге-буга , көк-буга

Columba rupestris – хая көге-бугазы , көгээзин , хек-кулу

Otis tarda – тогдук

Chlamydotis undulata – бичии тогдук , буга тогдук , чараш тогдук

Cuculus optatus or *Cuculus saturatus optatus* – тайга хеги

Cuculus canorus – хек

Caprimulgus europaeus – ошкү-саар , аза кужу , докпак чаак , кыргырааш

Hirundapus caudacutus – ине кудуруктуг сыйтылаа

Arus – сыйтылаа

Arus pacificus – ак курлуг сыйтылаа

Arus affinis – бичии сыйтылаа

Arus arus – кара сыйтылаа

Grus – дуруяа (SG) дуруяалар (PL) дуруяазы (TML) , туруяа (ТОЖУ)

Grus leucogeranus or *Leucogeranus leucogeranus* – ак дуруяа

Grus virgo or *Anthropoides virgo* – көк дуруяа ~ көк-дуруяа , чогулдуг дуруяа

Grus grus – бора дуруяа

Grus monacha – кара дуруяа

Grus nigricollis – кара моюуннуг дуруяа

Rallus aquaticus – кадарчы (SG) кадарчылар (PL) кадарчызы (TML) § кадарчы «пастух, чабан»

Crex crex – коростель

Porzana porzana – сүрүкчү § сүрүкчү «погонщик (скота)»

Gallinula chloropus – хыргыгыш кужу § хыргыгыш «камыш»

Fulica atra – калчан-кара

Zapornia pusilla or *Porzana pusilla* – бичии сүрүкчү

Charadrii üyesi [кулик] – сайжы (SG) сайжылар (PL) сайжызы (TML) § сай «галька; 2) мель»

Burhinus oedipnemus – дүнеки сайжы § дүнеки «ночной»

Pluvialis apricaria – алдынналчак сайжы

Pluvialis fulva – сибирь сайжызы

Pluvialis squatarola – тайлан сайжы

Himantopus himantopus – шывар-даяктыг куш

Recurvirostra avosetta – шивегей-думчук , шивегей-думчук куш § шигбей ~ шивегей «шило»

Ibidorhyncha struthersii – кадыыр-думчук § кадыыр «1) коса; 2) серп»

Haematopus ostralegus – ала сайжы

Eudromias morinellus or *Charadrius morinellus* – даг сайжызы

Charadrius hiaticula – мончарлыг сайжы

Vanellus vanellus – шына сайжы

Eupoda veredus or *Charadrius veredus* – чөөн сайжызы , чөөн сайжы (sic)

Eupoda leschenaultii or *Charadrius leschenaultii* – улуг думчуктуг сайжы

Eupoda mongola or *Charadrius mongolus* – моол сайжы

Ochthodromus alexandrinus or *Charadrius alexandrinus* – далай кыдыынын сайжызы

Numenius minutus – бичии даргый

Numenius borealis – эскимос даргыйы

Numenius phaeopus – безерек даргый

Numenius americanus – Америка даргыйы

Numenius arquata – даргый , дыьргый (тожу) , ыргак-думчук § даргый «ОДИН ИЗ ВИДОВ УТОК»

Numenius tenuirostris – чинге думчуктуг даргый

Limosa – ээргиш

Limosa lapponica – бичии ээргиш

Limosa limosa – улуг ээргиш

Arenaria interpres – даштар-андарар

Calidris [песочник] – элезинчи § элезин «песок»

Calidris canutus – чүгүрүк элезинчи

Calidris pugnax or *Philomachus pugnax* – содаачы § содаачы «драчун, драчунья» < содаа «драка»

Limicola falcinellus or *Calidris falcinellus* – малгаш-элезинчи

Calidris acuminata – шиш кудуруктуг элезинчи

Calidris ferruginea – кызыл-боостаа

Calidris temminckii – ак кудуруктуг элезинчи

Calidris subminuta – узун салааларлыг элизинчи

Calidris ruficollis – кызыл боостаалыг элезинчи

Calidris alba [песчанка] – элезинчи

Calidris alpina – кара-боостаа

Calidris maritima – далай элезинчизи , далай кудуруктуг элезинчи

Calidris minuta – эрик бора хөкнежи

Xenus cinereus or *Xenus cinerea* – бора тулаажы

Phalaropus lobatus – эштир-ээргиш

Actitis hypoleucos [перевозчик] – кежирикчи § *кежирер* «переводить, перевозить, переправлять»

Actitis macularius – шокар кежирикчи

Tringa – тулаажы § *тулаа* «болото, топь»

Tringa ochropus – кара ак-кудурук

Tringa brevipes or *Heteroscelus brevipes* – сибирь куу тулаажы

Tringa nebularia – улуг ногаан тулаажы

Tringa erythropus – тулааның каас кужу

Tringa stagnatilis [поручейник] – дамыракчи § *дамырак* «ключ, родник; ручей, ручеёк»

Tringa glareola – алгырар тулаажы

Tringa flavipes – сарыг даяктыг тулаажы

Tringa totanus – кызыл-даванныг

Limnocyptes minimus – бичии дылбый

Limnodromus griseus – кыска думчуктуг дылбый-ээргиш

Limnodromus semipalmatus – дылбый-ээргиш

Scolopax rusticola – улуг дылбый , аьрга улуг дылбыйы , аьрганың улуг дылбыйы

Scolopax minor – Америка улуг дылбыйы

Gallinago solitaria – даг дылбыйы , тузтакчаа

Gallinago delicata – Америка дылбыйы

Gallinago gallinago – хураган дэг эдер дылбый , баалаар-дылбый , дыспый

Gallinago stenura – Азия дылбыйы , чочак-чаак

Gallinago megala – аьрга дылбыйы , достак-чаак

Gallinago media – дылбый , дылбыш

Turnix – үш салаалыг торлаа

Glareola pratincola – шынаа тир-кужу

Stercorarius parasiticus – кыска кудуруктуг далай ак-кускуну

Stercorarius longicaudus – узун кудуруктуг далай ак-кускуну

Stercorarius pomarinus – далай ак-кускуну

Stercorarius skua or *Catharacta skua* – улуг далай ак-кускуну

Gygis alba – ак суг хараачыгайы

Sterna albifrons – бичии суг хараачыгайы

Gelochelidon nilotica – кускун хаайлыг суг хараачыгайы

Hydroprogne caspia – кызыл хаайлыг суг хараачыгайы

Chlidonias niger – кара суг хараачыгайы

Chlidonias leucopterus – ак чалгынныг суг хараачыгайы

Chlidonias hybrida – ак чаактыг суг хараачыгайы

Sterna hirundo – суг хараачыгайы

Hydrocoloeus minutus – бичии ак-кускун

Rhodostethia rosea – ягаан-кызыл ак-кускун

Rissa tridactyla – үш салаалыг ак-кускун

Pagophila eburnea – ак ак-кускун

Chroicocephalus ridibundus or *Larus ridibundus* – хөл ак-кускуну , хөл кускуну

Chroicocephalus brunnicephalus or *Larus brunnicephalus* – хүрең баштыг ак-кускун

Ichthyaetus ichthyaetus or *Larus ichthyaetus* – кара баштыг ак-кускун

Larus canus – көгүлдүр ак-кускун

Larus cachinnans – каттырар ак-кускун

Larus heuglini – ак-кускун , хайлах

Larus hyperboreus – соңгуу-чүктүң ак-кускуну

Gavia stellata – кызыл боостаалыг оңгук

Gavia arctica – кара боостаалыг оңгук , оңгук , оңгук (тожу) , үңгүк

Gavia adamsii – ак думчуктуг оңгук

Spheniscidae üyesi – пингвин

Procellariidae üyesi [**буревестник**] – **шуурган медээчизи** § < шуурган «буран, ураган, буря» + медээчи «уст. 1) вестник; 2) вестовой; прислуга»

Procellaria cinerea – **хүрөң шуурган медээчизи**

Ardenna grisea or *Puffinus griseus* – **бора шуурган медээчизи**

Puffinus puffinus – **бичии шуурган медээчизи**

Ciconia nigra – **шилен** § *шилен* «цапля»

Microcarbo melanoleucos or *Phalacrocorax melanoleucos* – **шокар кара балыкчы**

Phalacrocorax pelagicus or *Leucocarbo pelagicus* – **далай кара балыкчызы**

Phalacrocorax carbo – **кара балыкчы** , **балыкчы** (SG) **балыкчылар** (PL) **балыкчызы** (TML)

Phalacrocorax aristotelis or *Leucocarbo aristotelis* – **үвүргей кара балыкчы**

Platalea leucorodia – **шопулак-хаай** , **шопулакхай** (sic)

Pelecanus crispus – **омааш-думчук** , **пеликан**

Botaurus stellaris – **далай бугазы** , **бургураа** § «бык [*буга-зы*] моря [*далай*]»

Ixobrychus minutus – **хыыргыыш кооңгуу**

Casmerodius albus or *Ardea alba* – **ак кооңгук** , **түлен**

Ardea cinerea – **бора кооңгук** , **кыткылык**

Falconiformes & Accipitriformes & Strigiformes – **араатан куштар** , **шүүргедекчи куштар**

Pandion haliaetus – **шишкииш** , **шээшкиш** , **балык-тевер** § **шишкииш «сито»**

Gypaetus barbatus – **чола** , **сегел салдыг эзир** , **ала эзир** , **хураган теп чиир эзир**

Pernis ptilorhynchus – **тас-ары чиир хартыга**

Aegypius monachus – **дас**

Gyps fulvus – **ак баштыг дас**

Clanga clanga or *Aquila clanga* – **алгыжы эзир**

Hieraetus pennatus or *Aquila pennatus* – **бичии эзир**

Aquila – **эзир** (SG) **эзирлер** (PL) **эзири** (TML)

Aquila nipalensis – **хову эзири**

Aquila heliaca – **базырык эзири**

Aquila chrysaetos – **бүргүт**

Tachyspiza gularis or *Accipiter gularis* – **безерек хартыга**

Accipiter nisus – бичин хартыга , куштаар хартыга

Astur gentilis or *Accipiter gentilis* – хартыга

Circus – күскежи (SG) күскежилер (PL) күскежизи (TML) § < күске «мышь»

Circus macrourus – хову күскежизи

Circus cyaneus – шөл күскежизи

Circus pygargus – шынаа күскежизи

Circus aeruginosus – тулаа күскежизи

Milvus milvus – кызыл дээлдиген

Milvus migrans – дээлдиген , шээшкин (тожу) , согуржап

Milvus migrans lineatus or *Milvus lineatus* – кара кулактыг дээлдиген

Milvus aegyptius or *Milvus migrans aegyptius* – сарыг думчуктуг дээлдиген

Haliaeetus – орлан (SG) орланнар (PL) орланы (TML)

Haliaeetus leucoryphus – узун кудуруктуг орлан

Haliaeetus pelagicus – ак эгинниг орлан

Haliaeetus albicilla – ак кудуруктуг орлан

Haliaeetus leucocephalus – ак баштыг орлан

Haliaeetus vocifer or *Icthyophaga vocifer* – алгыжы орлан

Buteo – сары (SG) сарылар (PL) сарызы (TML)

Buteo lineatus – кызыл эгинниг сары

Buteo platypterus – калбак чалгынныг сары

Buteo brachyurus – кыска кудуруктуг сары

Buteo albonotatus – тулаа сарызы

Buteo jamaicensis – кызыл кудуруктуг сары

Buteo lagopus [зимняк] – кыштаар сары § кыштаар [кыьштаар] «зимовать, проводить зиму»

Buteo auguralis – кызыл моюннуг сары

Buteo hemilasius – селбегер буттуг сары

Buteo burmanicus or *Buteo refectus* – Гималай сарызы

Buteo oreophilus – даг сарызы

Buteo buteo – аьрга сарызы

Buteo buteo vulpinus – хову сарызы

Buteo rufinus – базырык сарызы

Ninox scutulata – ине даяктыг үгү

Aegolius funereus – селбегер буттуг ыйбааңгы үгү

Athene noctua – ыйбааңгы үгү

Surnia ulula – хартыга дег үгүжек

Glaucidium passerinum – бора-хөкпешсиг ыйбааңгы үгү

Otus scops – межерген

Asio – инек-сокпа § < инек «корова» + *coqar* «бить, ударять, стучать»

Asio flammeus – тулаа инек-сокпазы

Asio otus – мыйыстыг инек-сокпа

Strix – үгүжек

Strix nebulosa – салдыг үгүжек

Strix uralensis – узун кудуруктуг үгүжек

Bubo scandiacus – ак үгү

Bubo bubo – үгү , кызыл үгү , кызыл ыйбааңгы

Urupeia epops – итпик

Merops apiaster – ?

Coracias garrulus – ?

Alcedo atthis – көк шиижек

Jynx torquilla – чыландык § чыландык «сверчок» < чылан «змея»

Picus – торга (SG) торгалар (PL) торгазы (TML)

Picus canus – буурул торга

Picus viridis – ногаан торга

Dryocopos martius – улуг кара-торга , кызыл чалаалыг кара торга , кызыл-чиңзелиг торга
§ < чалаа «гребень (у птиц)»

Picoides tridactylus – үш салаалыг торга

Dendrocopos leucotos – ак ооргалыг торга

Dendrocopos leucopterus – ак чалгынныг торга

Dendrocopos major – шокар-торга

Dryobates minor or *Dendrocopos minor* or *Picoides minor* – бичин торга

Falco – шаңгыр (SG) шаңгырлар (PL) шаңгыры (TML) § шаңгыр «1) неспелый, зелёный (напр. о ягодах); 2) светло-зелёный»

Falco naumanni – хову шаңгыры , хову шаңгыр (sic)

Falco tinnunculus – астынар шаңгыр , тенек-куш

Falco vespertinus – кызыл-буттуг шаңгыр

Falco columbarius – бора хөкпештээр шаңгыр

Falco subbuteo – богаалыг , богаалыг шаңгыр

Falco peregrinus – аът баштыг шаңгыр

Falco rusticolus – аңнаар шаңгыр , аңнар шаңгыр , начын бора хартыга § начын «силач, борец»

Falco cherrug – өргелээр шаңгыр

Cacatuidae üyesi – какаду

Psittacidae üyesi – дойду , попугай

Passeri; Oscines – ыраажы куштар , ырлаар куштар

Oriolus oriolus – сыгырга , шооржу , баа сарыг

Lanius excubitor – саасканзыг ала куш

Lanius isabellinus – казал кудуруктуг чем-кадаар

Lanius cristatus – чем-кадаар

Pyrhacorax pyrrhacorax – кызыл-думчук

Cyanopica cyanus – **ак-көк сааскан**

Perisoreus infaustus – **хамзыл**

Garrulus glandarius – **хор-айлаг , айлаң-сааскан**

Pica pica – **сааскан (SG) саасканнар (PL) саасканы (TML)**

Podoces hendersoni – **моол хөр-айлаг**

Nucifraga caryocatactes – **кээрген**

Coloeus monedula or *Corvus monedula* – **таан**

Coloeus dauuricus or *Corvus dauuricus* – **ала таан**

Corvus frugilegus – **бөлүглежир каарган**

Corvus corax [ворон] – **кускун**

Corvus corone & *cornix* [ворона] – **каарган**

Corvus corone – **кара каарган**

Corvus cornix – **бора каарган**

Remiz pendulinus – **ус-кушкаш , карайзак**

Paridae *üyesi* – **көк-хөкпеш , хөкпеш**

Periparus ater – **кара көк-хөкпеш**

Poecile palustris – **кара баштыг көк-хөкпеш**

Poecile montanus – **хүрөн баштыг көк-хөкпеш**

Poecile cinctus – **бора баштыг көк-хөкпеш**

Cyanistes cyanus – **чиңгир көк-хөкпеш**

Parus major – **улул көк-хөкпеш**

Panurus biarmicus – **эрин салдыг көк-хөкпеш**

Alaudidae *üyesi* – **хамнаарак (SG) хамнаарактар (PL) хамнаарагы (TML)**

Eremophila alpestris – **мыйыстыг хамнаарак , калдарак**

Calandrella cinerea – **бичии хамнаарак**

Melanocorypha calandra – **хову хамнаарагы**

Melanocorypha mongolica – **моол хамнаарак**

Alaudala cheleensis or *Calandrella cheleensis* – **кужур хамнаарак**

Alauda arvensis – **шөл хамнаарагы**

- Galerida cristata* – үвүргей хамнаарак
- Arundinax aedon* or *Acrocephalus aedon* – улуг думчуктуг хыыргыгышчы
- Iduna caligata* or *Hippolais caligata* – химиреникчи
- Notiocichla agricola* or *Acrocephalus agricola* – ак кирбиктиг хыыргыгышчы
- Notiocichla dumetorum* or *Acrocephalus dumetorum* – сад хыыргыгышчызы
- Acrocephalus* – хыыргыгышчы
- Acrocephalus arundinaceus* – улуг хыыргыгышчы
- Locustella fasciolata* – тайга тырлаашпайы
- Locustella certhiola* – ыраажы-тырлаашпай
- Locustella lanceolata* – шокар тырлаашпай
- Locustella naevia* – тырлаашпай
- Locustella thoracica* or *Bradypterus thoracicus* – бичии шокар-бөскөкчигеш
- Locustella tacsanowskia* or *Bradypterus tacsanowskii* – сибирь шокар-бөскөкчигежи
- Hirundinidae üyesi – хараачыгай (SG) хараачыгайлар (PL) хараачыгайы (TML)
- Riparia riparia* – эрик хараачыгайы
- Ptyonoprogne rupestris* – чалым хая хараачыгайы
- Hirundo rustica* – суур хараачыгайы
- Delichon urbicum* – хоорай хараачыгайы
- Delichon dasypus* – чөөн чук хараачыгайы
- Aegithalos caudatus* – узун кудуруктуг көк-хөкпеш
- Phylloscopus* & *Sylvia* – ыраажывай (SG) ыраажывайлар (PL) ыраажывайы (TML)
- Abornis inornatus* or *Phylloscopus inornatus* – хензиг ыраажывай
- Abornis proregulus* or *Phylloscopus proregulus* – шийжексиг ыраажывай
- Phylloscopus schwarzi* – улуг думчуктуг ыраажывай
- Phylloscopus griseolus* – сарыг кирбиктиг ыраажывай
- Phylloscopus fuscatus* – хүрен ыраажывай
- Phylloscopus trochilus* – часкы ыраажывай
- Phylloscopus collybita* – сыйтылааш ыраажывай
- Acanthopneuste borealis* or *Seicercus borealis* or *Phylloscopus borealis* – тал ыраажывайы

Acanthopneuste trochiloides or *Seicercus trochiloides* or *Phylloscopus trochiloides* – **ногаан ыраажывай**

Sylvia borin – **сад ыраажывай**

Curruca communis or *Sylvia communis* – **бора ыраажывай**

Curruca nisoria or *Sylvia nisoria* – **бора-шокар ыраажывай**

Curruca curruca or *Sylvia curruca* – **чүгенниг ыраажывай**

Regulus regulus – **шиижекчигеш , сарыг баштыг королек**

Bombycilla garrulus – **эдиске , сыгыткы**

Tichodroma muraria – **ханага-үңгээр § хана «стена» + үңгээр «ползать; ползти»**

Sitta europaea – **дүлей-көк , чолдак-көк , көк-деген , көк-төш , көк-шиижек**

Certhia familiaris – **ыяшка-үңгээр § ыяш «дерево» + үңгээр «ползать; ползти»**

Nannus troglodytes or *Troglodytes troglodytes* [wren] – **шагар-оьт ховаганы¹ § < шагар-оьт «крапива» + ховаган «бабочка, мотылёк»**

Spodiopsar cineraceus or *Poliopsar cineraceus* or *Sturnus cineraceus* – **бора кара-баарзык**

Sturnus vulgaris – **кара-баарзык**

Pastor roseus or *Sturnus roseus* – **яагаан кара-баарзык**

Cinclus cinclus – **хараалчыгай , уг бора-хөкпежи , дедей-куш**

Turdidae üyesi – **бааржык (SG) бааржыктар (PL)**

Zoothera dauma – **шокур бааржык**

Geokichla sibirica or *Zoothera sibirica* – **сонгу чүүктүң бааржыкы**

Turdus viscivorus – **улуг бааржык**

Turdus philomelos – **ыраажы бааржык**

Turdus iliacus – **ак кирбиктиг бааржык**

Turdus merula – ?

Turdus pilaris – **хоорус бааржык**

Turdus ruficollis – **кызыл боостаалыг бааржык**

Turdus atrogularis – **кара боостаалыг бааржык**

¹ СОСТАВЛЕНИЕ АНГЛО-ТУВИНСКОГО СЛОВАРЯ В РАМКАХ УМК ДЛЯ 3,4 КЛАССОВ ПО ТЕМАМ «ANIMALS», «MY SCHOOL» ДЛЯ ТУВИНСКИХ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ ОРГАНИЗАЦИЙ, Кызыл 2015: "**Wren [ren] – шагар-оьт ховаганы**"

Turdus naumanni – **Науманның бааржыы**

Turdus eunomus – **хүрең бааржык**

Turdus obscurus – **ногаанзымаар бааржык**

Muscicapa sibirica – **сибирь кара-сээкчизи**

Muscicapa latirostris or *Muscicapa dauurica* – **калбак думчуктуг кара-сээкчи**

Muscicapa striata – **бора кара-сээкчи**

Erithacus rubecula – ?

Larvivora cyane or *Luscinia cyane* – **көк айлаң-кушкаш**

Larvivora sibilans or *Luscinia sibilans* – **сыгырар айлаң-кушкаш , сыйтылааш**

Cyanecula svecica or *Luscinia svecica* – **ак-көк хөректиг айлаң-кушкаш**

Calliope calliope or *Luscinia calliope* – **кызыл моюннуг айлаң-кушкаш**

Tarsiger cyanurus – **көк-кудурук**

Ficedula mugimaki – **тайга кара-сээкчизи**

Ficedula parva – **бичии кара-сээкчи**

Ficedula hypoleuca – **ала кара-сээкчи**

Phoenicurus – **кызыл-кудурук**

Phoenicurus erythronotus or *Adelura erythronota* – **кызыл ооргалыг-кызыл-кудурук**

Phoenicurus ochruros – **кара кызыл-кудурук**

Phoenicurus phoenicurus – **ак-хавактыг кызыл-кудурук**

Phoenicurus aureus – **сибирь кызыл-кудурук**

Phoenicurus erythrogastrus – **кызыл ижинниг кызыл-кудурук**

Monticola saxatilis – **шокар хая бааржыы**

Saxicola rubetra – **шык чыккылаазы**

Saxicola insignis – **улуг чыккылаа**

Saxicola torquatus – **кара баштыг чыккылаа**

Oenanthe oenanthe – **чыккылаа**

Oenanthe isabellina – **чашкаадай , азакуш өрге-мунар**

Oenanthe deserti – **ээн чер чыккылаазы**

Oenanthe pleschanka – **ала баштыг чыккылаа**

- Prunella collaris* – тайга хүрэнчигежи
- Prunella himalayana* – Гималай хүрэнчигежи
- Prunella atrogularis* – кара боостаалыг хүрэнчигежи
- Prunella montanella* – сибирь хүрэнчигежи
- Prunella fulvescens* – куу хүрэнчигежи
- Petronia petronia* – даш бора-хөкпежи
- Montifringilla nivalis* – хар бора-хөкпежи
- Pyrgilauda davidiana* – үнгүр бора-хөкпежи
- Passer domesticus* – бора-хөкпеш (SG) бора-хөкпештер (PL) бора-хөкпежи (TML)
- Passer montanus* – хову бора-хөкпежи , бора-хирилээ
- Motacilla cinerea* – даг сайлыгы
- Motacilla flava* – сайлык
- Motacilla citreola* – сарыг баштыг сайлак
- Motacilla alba* – сайдаяк
- Motacilla alba personata* or *Motacilla personata* – кара моюннуг сайдаяк
- Corydalla campestris* or *Anthus campestris* – шөл чаштынчызы
- Corydalla richardi* or *Anthus richardi* – хову чаштынчызы
- Anthus trivialis* or *Pipastes trivialis* – аьрга чаштынчызы
- Anthus gustavi* – сибирь чаштынчызы
- Anthus hodgsoni* or *Pipastes hodgsoni* – шокар чаштынчызы
- Anthus spinoletta* – даг чаштынчызы
- Fringilla montifringilla* – аьрга ала бора-хөкпежи
- Fringilla coelebs* – зяблик , агаар медээчизи
- Coccothraustes coccothraustes* – чоон-хаай , моң-хаай , моң-думчук
- Pinicola enucleator* – улуг кызыл-хөрек
- Pyrrhula pyrrhula* – кызыл-хөрек
- Pyrrhula pyrrhula cineracea* – бора кызыл-хөрек
- Bucanestes mongolicus* or *Eremopsaltria mongolica* – ээн черниц кызыл-хөрээ
- Leucosticte nemoricola* – алтай шоваажы

- Leucosticte brandti* – кылаң-бора шоваажык
- Leucosticte arctoa* – сибирь шоваажыгы
- Carpodacus erythrinus* or *Erythrina erythrina* – чечевица
- Carpodacus rhodochlamys* – артыш чечевица
- Carpodacus rubicilla* – улуг чечевица
- Carpodacus sibiricus* or *Uragus sibiricus* – узун кудуруктуг кызыл-хөрек
- Carpodacus roseus* – сибирь чечевица
- Linaria flavirostris* or *Carduelis flavirostris* – даг чечётказы
- Linaria cannabina* or *Carduelis cannabina* – тарымал хендиржи
- Acanthis flammea* or *Carduelis flammea* – чечётка
- Acanthis hornemanni* or *Carduelis hornemanni* – соңгу-чүк чечётказы
- Loxia leucoptera* – ак-чалгынныг белдир-хаай
- Loxia curvirostra* – белдир-хаай , моча-хаай
- Carduelis caniceps* – кояаргак куш
- Serinus canaria* var. *domesticus* – канарейка
- Spinus spinus* or *Carduelis spinus* – шиижек
- Plectrophenax nivalis* – харлыг сулажы
- Calcarius lapponicus* – орук сулажызы
- Emberiza cioides* – кызыл кулактыг сулажы
- Emberiza godlewskii* – Годлевскийниң сулажызы
- Emberiza hortulana* – сесерлиг сулажызы
- Emberiza citrinella* – сулажы , сулажыкпай
- Emberiza leucocephalos* – ак-баштыг сулажы
- Schoeniclus schoeniclus* or *Emberiza schoeniclus* – хыыргыгыш сулажызы
- Schoeniclus pallasi* or *Emberiza pallasi* – соңгу-чүктүң сулажызы
- Schoeniclus aureolus* or *Emberiza aureola* – богаалыг сулажы
- Schoeniclus rusticus* or *Emberiza rustica* – аьрга сулажызы
- Schoeniclus pusillus* or *Emberiza pusilla* – хензиг сулажы
- Schoeniclus spodocephala* or *Emberiza spodocephala* – буурул баштыг сулажы

SG – tekil (singular & with adjective)

PL – çoğul (plural)

TML – isim tamlamasında (singular & with noun; definite or indefinite nominal compound or noun phrases)

♂ – erkek (male)

♀ – dişi (female)

juvenile – yavru (young)

тожу – Toju lehçesinde = Тыва дылдың Тожу диалектизинде = тоджинский = Tozhu Tuvan

тере-хөл – Tere-Höl lehçesinde = Тыва дылдың Тере-Хөл диалектизинде

06.07.2018

Keçiören, Ankara, Türkiye

Ümüt Çınar / Үмүт Чынар

